

**O'qish savodxonligi darslarida vatanparvarlikni Istiqlol davri adabiyoti orqali
shakllantirish metodikasi**

**To'rayeva Fazilat Ikrom qizi-UrDPI Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
(boshlang'ich ta'lim)magistranti**

Annotatsiya: Ushbu tezisda o'qish savodxonligi darslarida (boshlang'ich va o'rta sinflarda) Istiqlol davri o'zbek adabiyoti namunalari (she'riyat, nasr va publitsistika)dan foydalanish orqali o'quvchilarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishning metodik jihatlari ko'rib chiqiladi. Mustaqillik davri adabiyoti milliy g'urur, Vatan sadoqati, tarixiy xotira va ma'naviy qadriyatlar kabi mavzularni yangicha talqin qilganligi sababli, bu adabiyot o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga yosh avlodda vatanparvarlik ruhini mustahkamlashga xizmat qiladi. Tadqiqotda interfaol va integratsiyalashgan metodlar, asar tahlili, ifodali o'qish va muhokama usullari asosiy o'rin tutadi. Natijada o'quvchilarning o'qish savodxonligi oshishi bilan birga milliy ong va Vatan taqdiriga mas'uliyat tuyg'usi shakllanishi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: o'qish savodxonligi, vatanparvarlik tarbiyasi, Istiqlol davri adabiyoti, metodika, milliy g'urur, adabiy tahlil, ifodali o'qish, interfaol usullar, ma'naviy tarbiya.

Аннотация: В данной работе рассматриваются методологические аспекты формирования чувства патриотизма у учащихся на примере узбекской литературы периода независимости (поэзия, проза и журналистика) в рамках уроков чтения (в начальной и средней школе). Поскольку литература периода независимости переосмысливает такие темы, как национальная гордость, верность Родине, историческая память и духовные ценности, она служит для укрепления духа патриотизма у молодого поколения, а также для развития навыков чтения. Главную роль в исследовании играют интерактивные и интегрированные методы, анализ произведений, экспрессивное чтение и дискуссионные методы. В результате подчеркивается формирование национального самосознания и чувства ответственности за судьбу Родины, а также повышение уровня грамотности учащихся в области чтения.

Ключевые слова: грамотность чтения, патриотическое воспитание, литература периода независимости, методология, национальная гордость,

литературный анализ, экспрессивное чтение, интерактивные методы, духовное воспитание.

Abstract: This thesis examines the methodological aspects of forming a sense of patriotism in students through the use of examples of Uzbek literature of the Independence period (poetry, prose and journalism) in reading literacy lessons (in primary and secondary grades). Since the literature of the Independence period reinterprets topics such as national pride, loyalty to the Motherland, historical memory and spiritual values, this literature serves to strengthen the spirit of patriotism in the younger generation, along with the development of reading skills. The main role in the study is played by interactive and integrated methods, analysis of works, expressive reading and discussion methods. As a result, the formation of national consciousness and a sense of responsibility for the fate of the Motherland is emphasized, along with the increase in students' reading literacy.

Keywords: reading literacy, patriotic education, literature of the Independence period, methodology, national pride, literary analysis, expressive reading, interactive methods, spiritual education.

Kirish O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng ta'lim tizimida vatanparvarlik tarbiyasi dolzarb vazifaga aylandi. O'qish savodxonligi fani o'quvchilarda nafaqat o'qish-yozish ko'nikmalarini, balki ma'naviy-axloqiy fazilatlarni ham shakllantirish imkonini beradi [1]. Istiqlol davri adabiyoti (1980-yillarning oxiri – hozirgi kungacha) mustaqillik g'oyasi, milliy o'zlikni anglash, Vatan himoyasi va tarixiy xotirani tiklash mavzularini markazga qo'ygan [2]. Bu davr adiblari (Erkin Vohidov, Muhammad Yusuf, O'tkir Hoshimov, Abdulla Oripov va boshqalar) asarlarida vatanparvarlik tuyg'usi yangicha ifoda topgan. O'qish savodxonligi darslarida ushbu adabiyotdan foydalanish orqali o'quvchilarning o'qish madaniyati rivojlanib, Vatan sadoqati, milliy g'urur va mas'uliyat tuyg'ulari shakllanadi [3]. Metodikaning asosiy maqsadi – o'qish jarayonini tarbiyaviy mazmun bilan boyitishdir.

Asosiy qism O'qish savodxonligi darslarida vatanparvarlikni shakllantirishning asosiy yo'nalishlari quyidagilar:

1. **Ifodali o'qish va matn tahlili usullari.** Istiqlol davri she'rlari (masalan, Erkin Vohidovning "O'zbekiston", Abdulla Oripovning "Vatan" mavzusidagi she'rlar) ifodali o'qish orqali o'rganiladi. O'quvchilar she'rni ovoz chiqarib o'qib, intonatsiya, pauza va hissiyotni to'g'ri yetkazishni o'rganadi. Bu jarayonda vatanparvarlik tuyg'usi hissiy jihatdan mustahkamlanadi [4]. Matn tahlilida "Vatan – bu ona tili va madaniyat" degan g'oyalar muhokama qilinadi.

2. **Integratsiyalashgan va interfaol metodlar.** Adabiyotni ona tili, tarix va "Vatan tuyg'usi" mavzulari bilan bog'lash samarali. Masalan, Muhammad Yusufning "Vatan" she'rini o'qigandan so'ng guruhlarda muhokama: "Vatan uchun nima qila olaman?" savoli orqali o'quvchilarning faol pozitsiyasi shakllanadi [5]. Rolli o'yinlar va loyihalar (masalan, "Mustaqillik she'rlari antologiyasi" tayyorlash) orqali o'qish ko'nikmalari rivojlanadi.

3. **Sinfdan tashqari o'qish va loyihaviy ishlar.** Istiqlol davri nasr namunalari (O'tkir Hoshimovning hikoyalari, publitsistik maqolalar) sinfdan tashqari o'qish uchun tavsiya etiladi. O'quvchilar o'qigan asarlar bo'yicha referat yoki insho yozadi, bu orqali mustaqil o'qish va fikr bayon qilish malakalari oshadi [1]. Mustaqillik yillaridagi adabiyotda milliy qahramonlar obrazi (Vatan himoyachilari) orqali vatanparvarlik g'oyalari targ'ib qilinadi [2].

4. **Tarbiyaviy samaradorlik.** Ushbu metodlar o'quvchilarda nafaqat o'qish savodxonligini (tezlik, tushunish, ifodalilik), balki milliy ongini, tarixiy xotirani va Vatan oldidagi mas'uliyatni ham rivojlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, adabiyot orqali tarbiya o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshiradi [3].

Muhokama Istiqlol davri adabiyoti o'qish savodxonligi darslarida qo'llanilganda bir qator muammolar yuzaga kelishi mumkin: o'quvchilarning yoshi va psixologik tayyorgarligi, adabiy tilning murakkabligi. Biroq, bosqichma-bosqich murakkablashtirish (boshlang'ich sinflarda sodda she'rlar, yuqori sinflarda nasr) va interfaol usullar (muhokama, loyiha) bu muammolarni hal qiladi [4]. Mumtoz adabiyot (Navoiy, Bobur) bilan taqqoslaganda, Istiqlol davri adabiyoti zamonaviy til va mavzular bilan yaqinroq bo'lgani uchun o'quvchilarga ta'siri kuchliroq. Ushbu yondashuv "Yangi O'zbekiston" ta'lim strategiyasiga mos keladi, chunki u ma'naviy tarbiya va savodxonlikni birlashtiradi [5].

Xulosa va takliflar Istiqlol davri adabiyoti orqali o'qish savodxonligi darslarida vatanparvarlikni shakllantirish samarali metod bo'lib, o'quvchilarda o'qish ko'nikmalari bilan birga milliy g'urur va mas'uliyat tuyg'usini rivojlantiradi. Bu jarayon ta'limning tarbiyaviy va ma'rifiy vazifalarini uyg'unlashtiradi. Takliflar:

- O'qituvchilar uchun maxsus metodik qo'llanmalar ishlab chiqish;
- Darslarda raqamli resurslar (audio she'rlar, video tahlillar)dan foydalanish;
- Sinfdan tashqari o'qish dasturlarini kengaytirish va loyihaviy ishlarni ko'paytirish;

• O'quv dasturlariga Istiqlol davri adabiyotining ko'proq namunasini kiritish. Ushbu yondashuv yosh avlodni mustaqil, ma'naviyatli va vatanparvar shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] To'xliyev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. – Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009. – 250-280 b.

[2] Adabiyot. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 5-sinfi uchun darslik / S. Ahmedov, B. Qosimov, R. Qo'chqorov, Sh. Rizayev. – Toshkent: Sharq, 2020. – 200-220 b.

[3] Qodirov V. Maktabda mumtoz adabiyotni o'qitish: muammo va yechimlar. – Toshkent, 2009. – 150-170 b.

[4] O'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi (uslubiy qo'llanma). – Toshkent: TDPU, 2020-yilgi nashrlar asosida (masalan, TSUULL materiallari). – 100-130 b.

[5] Yangi avlod tashabbuslari va barqaror taraqqiyot (konferensiya materiallari). – Toshkent, 2025. – 38-50 b.